

OLÁH-FENYVESI JUDIT ÉS MELEG GÁBOR

Két út, két megemlékezés

Az alábbiakban két lehetséges megemlékezést mutatunk be: az első közösségi alkotás, a másodikat kevésbé összeszokott diákoknak ajánljuk. Mindkettőt főként középiskolás korosztállyal képzeltük el. Azt is fontosnak tartottuk, hogy rövid és intenzív helyzeteket kínáljunk. Természetesen mindegyik anyag tetszés szerint bővíthető és szűkíthető. Az általános iskolák számára más, kevésbé kötött formát tartanánk megfelelőnek, amihez korábbi írásunkban kínáltunk támpontokat. A Kontraszt Műhely várja a megvalósító kollégák észrevételeit a szervezet honlapján (www.kontrasztmuhely.hu) olvasható elérhetőségeken, illetve a legnagyobb közösségi oldalon, a Tanári töltőállomás csoportban.

I. EGY VERS A KÖZÉPPONTBAN: Egy lehetőség Márai Sándor: *Mennyből az angyal* című versének feldolgozására

Szereplők:

Egy osztály, akik a vers képeit játsszák el jelentős érzelmi töltettel. Lehet egy angyal - ha szükségesnek találjuk ezt a szereplőt, szerencsés másik osztályból felkérni. Feladata az osztály mozgatása, az adott térformák felvételének segítése. Kvázi felvállalt rendezője a műsornak, aki jelmezben, résztvevőként segíti, irányítja a szereplőket. Akkor működik a szerep, ha érzelmileg maximálisan jelen van, és az angyal versben lévő funkcióját alakítja ténylegesen.

Helyszín:

Jelen esetben az iskola tornaterme.

A nézők elhelyezkedése:

U alakban a színpadi tér körül (vagy ahogy a rendelkezésre álló tér megkívánja)

Díszlet:

A szereplő osztály tagjai, a vers elolvasása, vagy meghallgatása után (pl.: Sinkovits Imre előadása kimondottan inspiráló) az ünnepség előtt csomagolópapírokra, vagy lepedőkre rajzokat készítenek. Bármilyen szerepelhet a rajzokon, ami a vers hangulatáról eszükbe jut. Valószínűleg szerencsés nem elmondani, hogy később díszletként fogják használni, hogy ez ne befolyásolja a diákokat. Ezeket a rajzokat összeragasztva, vagy összevarrva lehet háttér díszletnek használni az ünnepségen. A többi díszletelemet maguk a diákok alakítják ki saját magukból.

Jelmez:

Az osztály egyik harmadán piros, másik harmadán fehér, harmadik részén pedig zöld póló. Rajta egy szürke, fekete ing, kötött pulóver, ballonkabát, dzseki, bármilyen, csak takarja a pólót. Szegényes, kinyúlt, nagy, stb. Lehet pár gyereken bakancs, akár lógó cipőfűzővel, kalap, sapka, sál, stb., de nem kell ezekből mindenkire minden, csak néhányra jelzéseként.

Az Angyal ne fehérben legyen, valamilyen tört fehér, vagy nagyon halvány szürke, de semmiképpen sem sötét színű köpenyben, ingben, stb.

Kellék:

Diók, botok, bármilyen tárgy, amivel zajt, zenét, hangokat lehet csinálni, fontos, hogy elférjen zsebben, magnó, a vers Sinkovits Imre előadásában.

Sinkovits Imre által elmondott felvételt használtuk, amely alatt remek zene szól. Amennyiben nem erre a verzióra esik a választás, fontos megtalálni a megfelelő zenei kíséretet a hatás elérése érdekében. Ez lehet élőben játszott zene is.

Nem kell feltétlen felvételt sem lejátszani, mondhatja is valaki élőben, úgy könnyebb alkalmazkodni a játék tempójához is. Ugyanakkor erős hatása miatt a művész előadását javasoljuk.

Bármelyik verzióra esik a választás, rendkívül fontos, hogy a zene és a versmondás, valamint a gyerekek előadása között ritmusban tökéletes legyen az összhang.

Megjegyzések:

Törekedtünk arra, hogy ne kelljen sok időt fordítani a megemlékezés próbáira. Többnyire improvizatív jelleggel működtethetőek a formák.

Amennyiben az ünnepség máshol történne, mint az iskola tornaterme a hely méretéhez és körülményeihez alkalmazkodva bárhol megvalósítható.

Fontos, hogy a leírt lehetőségeket az adott osztály személyiségeihez, létszámához, korosztályához, teherbírásához, a helyszín adottságaihoz, hangulatához, a nézők létszámához, stb. szükséges alakítani. Mindent ki kell próbálni. Nem minden ötlet működik mindenhol. Van, ami kevés lehet, van, ami túl sok. Egyes helyzetekben sok is lehet a mozgás, míg máshol kevés.

A leírt verziót ezért is nevezzük lehetőségnek. Nemcsak lehet, de lefaragni és bővíteni is kell, az adott osztály igényeihez alakítva.

A Sinkovits-féle felvétel előzenéjére az Angyal vezetésével az osztály egy sorban bevonul, majd az Angyal int és két sorba rendeződnek, felvéve egy utca alakzatot, keresztben, hogy a nézők belássanak az utcába.

Az Angyal megáll az utca nézőknek távolabbi végén.

Mindkét sor háttal a nézőknek vigyázban áll a zene alatt.

Zene végén mindkét sor a nézők felé fordul az Angyal jelére (pl.: kézfeltartás) és szigorúan, egyenesen néz előre, amíg elhangzik a vers szerzője és címe felvételről.

Márai Sándor: MENNYBŐL AZ ANGYAL (New York, 1956.)

Ezután az Angyal jelére, (az első 2-3 jel kell, hogy látványos, nagy gesztus legyen, hogy az elején rögzítsük, miről szól az Angyal játéka. Később már kicsiknek kell lenni, addigra már érthető és felesleges, elég jelzés értékű mozdulat, tekintet, stb.) hirtelen és határozottan mindenki a nézők felé fordul, olyan távolságra egymástól, hogy az Angyal elférjen közöttük.

A vers első versszakát hallgatjuk felvételről, ezalatt az Angyal, össze-vissza elkezd sétálni az „utcán”. Jön-megy közöttük, először lassan, majd nagyon-nagyon lassú tempóban, de fokozatosan gyorsulni kezd.

Aki mellett elhalad, hirtelen mozdulattal feláll, feltérdel, stb. és felvesz valamilyen torz, agresszív gesztust. Végtagokkal, testtartással, tekintettel, stb. szemléltetve mindezt. Majd ebben a pózban mozdulatlanul marad.

(Lehet a gyerekekre bízni az előadáson improvizatív jelleggel, a csoport képességeitől függően, de mindenképpen szerencsés többször próbálni.)

MENNYBŐL AZ ANGYAL - MENJ SIETVE

Az üszkös, fagyos Budapestre.

Oda, ahol az orosz tankok

Között hallgatnak a harangok.

Ahol nem csillog a karácsony.

Nincsen aranydió a fákon,

Nincs más, csak fagy, didergés, éhség.

Mondd el nekik, úgy, hogy megértsék.

Szólj hangosan az éjszakából:

Angyal, vigyél hírt a csodáról.

Csattogtasd szaporán a szárnyad,

Repülj, suhogj, mert nagyon várnak.

Eddig megy az utcán az emberek között az Angyal, úgy beosztva, hogy mire idáig jutunk a versben, minden gyerek felvegye az adott pózát, és ne maradjon ki senki.

Ahogy elindul a következő versszak, az Angyal jelére egy meghitt, szeretettel teli képet kell kialakítani a versszak végére.

Lehet ez egy karácsonyfa alakzat, mindenki kedvesen, szeretetteljesen tekintve a másikra, egymás vállát megérintve, egymás kezét megfogva, arcot simogatva, összebújva, ölelkezve, de lehet, hogy egyik ezt csinálja, másik azt, stb.

A másik lehetőség, hogy állóképeket hoznak létre kis csoportokban, melyekben egy karácsony esti meghitt, szép jelenet szerepel. Figyelve persze, hogy senki ne takarjon senkit.

Bármilyen ötlet jó, az fontos, hogy egy szeretettel teli kép jöjjön létre, kontrasztként szolgálva a jelenlegi budapesti állapotokra.

Nagyjából a versszak feléig kell felvenni a pozíciókat, lassan, nem kapkodva.

Ne beszélj nekik a világról,

Ahol most gyertyafény világol,

Meleg házakban terül asztal,

A pap ékes szóval vigasztal,

Selyempapír zizeg, ajándék,

Bölcs szó fontolgat, okos szándék.

Csillagszóró villog a fákról:

Angyal, te beszélj a csodáról.

Eddig kell tartani a meghitt képet mozdulatlanul. Ezalatt az Angyal „kiülhet”, és nézheti a szobrokat boldogan, háttal a nézőknek.

A következő versszak kezdetével az Angyal jelére az alakzatokat hirtelen, de lassan bontani kezdik.

Elindul a „töltsd ki a teret” játék: riadtan és tanácstalanul mászkálni kezdenek a teremben, ügyelve arra, hogy mindenhol legyen valaki, ne „lyukadjon ki” a tér. A tempó nagyon lassú legyen. A félelem és az értetlenség sugározzon az arcokon és a mozgásokból. Mintha egy olyan helyen találták volna magukat, ami nagyon ismerős, tudják, hogy ott vannak az adott helyen, de minden megváltozott, leégett, szétlőtték, stb. Lehet körülnézni, egymásra nézni, kinézni, stb., mindent nagyon lassan.

A versszak végén mindenki megáll ott, ahol van, és néhány másodpercre mozdulatlan marad. (Ha működik és látványos, lehet próbálkozni a versszak végére felvenni a Magyarország alakzatot. Ebben az esetben az Angyal beállhat oda, ahova Budapest esik.)

**Mondd el, mert ez világ csodája:
Egy szegény nép karácsonyfája
A Csendes Éjben égni kezdett
És sokan vetnek most keresztet.
Földrészek népe nézi, nézi,
Egyik érti, másik nem érti.
Fejük csóválják, sok ez, soknak.
Imádkoznak vagy iszonyodnak,
Mert más lóg a fán, nem cukorkák:
Népek Krisztusa, Magyarország.
És elmegy sok ember előtte:**

Ez a mondat a jel arra, hogy mindenki hirtelen elinduljon, (angyali jelre) amennyire lehet gyorsan. Ugyanaz a „töltsd ki a teret”játék, csak rohanva, kapkodva, egymásnak nekimennek, lökdösődnek, majd tovább mennek, stb. (persze amennyire lehetséges és biztonságos).

Lehet kitalálni párosával, hármásával negatív, agresszív gesztusokat egymás felé, ahogy összetalálkoznak menet közben. Akik épp csinálják, pillanatra merevedjenek meg a pózban, majd hirtelen tovább.

**A Katona, ki szíven döfte,
A Farizeus, ki eladta,
Aki háromszor megtagadta.
Vele mártott kezet a tálba,
Harminc ezüstpénzért kínálta
S amíg gyalázta, verte, szidta:
Testét ette és vérét itta -
Most áll és bámul a sok ember,
De szólni Hozzá senki nem mer.
Mert Ő sem szól már, nem is vádol,
Néz, mint Krisztus a keresztfáról.**

**Különös ez a karácsonyfa,
Ördög hozta, vagy Angyal hozta -
Kik köntösére kockát vetnek,
Nem tudják, mit is cselekesznek,
Csak orrontják, nyínak, gyanítják
Ennek az éjszakának a titkát,
Mert ez nagyon furcsa karácsony:
A magyar nép lóg most a fákon.**

Eddig tart az agresszív, verekedős, egymást rágalmazó, támadó magatartás.

Ekkorra kialakul egy nagy kör, arccal mindenki befelé. A kör közepén az Angyal áll. De el kell játszani, hogy senki sem látja.

Előkerülnek a zsebekből a diók, botok, stb. és a vers és a zene ritmusát, temperamentumát követve elindul egyfajta „Zenélés”. Célja a feszültség kifejezése, a hangulat fokozása.

Szerencsés, ha minél több eszközt használunk. Lehet diókat ütögetni össze, tapsolni, lábbal trappolni, egymással összetapsolni, stb. Fontos a fokozatosság és a mozgásba, hangkeltésbe helyezett energia, feszesség, félelem, agresszió, stb. Az arcokon, szemekben, testtartásokban is meg kell lenni mindennek.

**És a világ beszél csodáról,
Papok papolnak bátorságról.
Az államférfi parentálja,
Megáldja a szentséges pápa.
És minden rendű népek, rendek
Kérdik, hogy ez mivégre kellett.
Mért nem pusztult ki, ahogy kérték?
Mért nem várta csendben a végét?
Miért, hogy meghasadt az égbolt,
Mert egy nép azt mondta: "Elég volt."**

Az „Elég volt” ereje és hangerőssége kell, hogy benne legyen a „zenélésben”. Eddigre olyan monumentális hangulatot kell teremteni, ami tükrözi a lázadást.

Közben a körből kialakulhat két tábor, akik a hangokkal egymásnak felelgetnek. Kvázi a nép és a hatalom konfliktusa. Ki kell próbálni, időben és hatásban mi elegendő. Szintén kérdés lehet a vers sebessége élő szövegmondás esetén. Ha utóbbit választottuk, esetleg kis időt lehet hagyni a hangkeltésre.

**Nem érti ezt az a sok ember,
Mi áradt itt meg, mint a tenger?
Miért remegtek világrendek?
Egy nép kiáltott.**

Itt egy pillanatra leállítani zenét, felvételt, mindent, de tényleg csak egy pillanatra. Ha van a kettéválás, a népből többen összeesnek, és a földön fekszenek mozdulatlanul. (Ha nincs, a körből kell kiválasztani néhány diákot.) Majd folytatódhat a szöveg és a zene. Az állva maradottak a fekvőkhöz guggolnak, állnak vagy fekszenek, és kétségbeesetten, értetlenül, kérdően néznek.

Aztán csend lett.

**De most sokan kérdik: mi történt?
Ki tett itt csontból, húsból törvényt?
És kérdik, egyre többen kérdik,
Hebegve, mert végképp nem értik -
Ők, akik örökségbe kapták -:
Ilyen nagy dolog a Szabadság?...**

Az utolsó versszak alatt mindenki leveszi a felsőjét, és a földre dobja, hogy a színes póló látsszon csak. (A két halotról, akiket a végén kivisznek, a társak leveszik, persze segítsenek, nem kell mozdulatlanul lenniük itt.)

Az Angyal irányításával 6-6 fiú (ha van, ha nincs, lehet erősebb lány is, úgy, hogy biztonságos legyen) 3-3-an két oldalról a vállukra vesznek a földről 1-1 összeesett (célszerű könnyű, vékony gyerekeket választani).

A többiek közül ketten a vállukra ültetik az Angyalt. Az összes többi szereplő körjük tömörül, kvázi ők is az Angyalt tartják. (Ha megoldható és biztonságos, az Angyal fel is állhat a két diák vállára, a többiek pedig fogják a lábát, hogy stabilan tudjon állni.)

Elöl helyezkedik el az egyik összeesett a többiek vállán, (ez a csapat van piros pólóban) középen az Angyalt tartók, (fehér pólóban) hátul a másik összeesett szintén a többiek vállán (zöld pólóban). Így beállnak szembe a nézőkkel. (A vers végére lenne jó felvenni ezt az alakzatot.) Egy pillanatra megállnak így, mereven a nézőkkel szemben, majd csendben, lassan, zene nélkül vállakon a halottakkal és az Angyallal kimennek a teremből.

**Angyal, vidd meg a hírt az égből,
Mindig új élet lesz a vérből.
Találkoztak ők már néhányszor
- a gyermek, a szamár, a pásztor -
Az alomban, a jászol mellett,
Ha az Élet elevent ellett,
A Csodát most is ők vigyázzák,
Leheletükkel állnak strázsát,
Mert Csillag ég, hasad a hajnal,
Mondd meg nekik -
mennyből az angyal.**

B) EGY KLIP A KÖZÉPPONTBAN: Elvis és az 1956-os forradalom (visszahúzó dó csoport számára ajánljuk)

Szereplők: egy osztály, akiknek szükségük lehet az együttmondás biztonságára, akik közül kevesen vállalnak szívesen egyéni megszólalást.

Helyszín: jelen esetben az iskola tornaterme.

A nézők elhelyezkedése: a színpadi tér előtt állnak.

Díszlet: azonos méretű dobozok fehér papírral bevonva (vetítövászon lesz belőlük). Érdemes nagy és azonos méretű dobozokat használni. Izgalmas lehet játszani azzal, hogy a dobozok különböző oldalain különböző kép/felirat van. A játék elején egy embert is ábrázolhat a szobor, mondjuk a vezér alakját.

Jelmez: nem igényel különösebb jelmezt a műsor. Lehet kimondottan az is cél, hogy azonos fekete nadrág mellett mindenki más színű felsőben legyen. A vezér és kutyája (vagy kutyái) térjen el ettől.

Kellék: nem szükséges.

1. GYŰLÉS

Beethoven, Egmont – nyitány (bevonulás)

Egy fiú beszédet mond (mint Rákosi) egy kisebb csapathoz, akik az első sorokban állnak. Bőrkabátos felvigyázók figyelik őket.

A vezér „kutyája”: Ünnepeljétek a vezéreteket!

Vezér: TAPSOLNI! KEZEKET A TARKÓRA! MOSOLYOGJ! Azért gyűltünk ma itt össze...

Valaki a tömegeből: FÚÚÚÚJ! *(kirángatják a tömegeből, a színpadra dobják)*

Vezér: Khm. ...Azért gyűltünk össze, hogy ünnepeljük szabadságunkat!

Valaki a tömegeből: HAZUDIK! *(kirángatják a tömegeből, a színpadra dobják)*

Vezér: Hogy ünnepeljük jólétünket!

Valaki a tömegeből: NEM IGAZ! *(kirángatják a tömegeből, a színpadra dobják)*

Vezér: Hisz tudjátok, értetek dolgozunk!

Mindenki: ELÉÉÉÉÉG!!! RUSZKIK HAZA! *(Itt bővíthető a szöveg előre rögzített közös skandálásokkal. Érdemes hosszan játszani ezt a részt, segít oldódni a gyerekeknek)*

2. LÁZADÁS

(A bordásfalról kiáltják. Itt szükséges lehet a hangosítás, ha halk vagy érthetetlen lenne egy-egy mondat. Hatásos lehet az is, ha a szereplők fojtott hangon kezdik mondani a következőket egy mikrofonba, majd egyre erősödő hangerővel folytatják)

- Vonják ki a szovjet csapatokat!
- Új, alulról kiinduló választásokat, válasszanak új Központi Vezetőséget.
- Nagy Imre alakítson kormányt, a sztálinista-rákosista bűnösöket váltsák le! *(vezér elmegy)*
- Rákosit a Dunába! Nagy Imrét a kormányba! *(Ez ismételhető, skandalizáló, a fojtott suttogás itt erősödhet fel, egyre inkább belelendülhetnek a játszóknak)*
- Általános, egyenlő, titkos választásokat!

- Több pártot!
- Szolidaritást a lengyel néppel!
- Új nemzetgyűlést, sztrájkjogot!
- Új nemzeti jellegű címert! Március 15. legyen nemzeti ünnep!
- Teljes vélemény-, és szólásszabadságot, szabad rádiót! *(Itt is elkezdődhet egy skandalás: Szólásszabadság! Ritmusra mondhatják, és az ismétlések között lehet egy taps is, csupán egy. A következő megszólaló egy kézzel leállíthatja a tömeget)*
- Távolítsák el a Sztálin-szobrot! Helyére 1848–49-es emlékmű kerüljön!
- Rabok legyünk vagy szabadok? *(Nagy ujjongással, ünnepelnek, füttykoncert hangzik el, majd intenzív mozgások kezdődnek, „vonul a tömeg”. A mozgás pontos módját és időtartamát érdemes kikísérletezni a diákokkal. Mindenesetre a mozgás alatt intenzív ritmusjátékot is érdemes kialakítani, akár lehet meneteléshez hasonló ez a mozgássor.)*

Egy ember a tömegből: Gyerünk a Parlamenthez! Menjünk a Rádióhoz! *(akik nem doboznak, azok a nézők közé futnak)*

3. FALÉPÍTÉS

A színpadi térben maradók dobozokat hoznak/dobnak be. Minden mondat után egy dobozt tesznek le, amiből egy vászon áll össze. A mondatok végén egy-egy ágyúszót is be lehet játszani. Vagy esetleg a többiek dobbantanak egyszerre a földön. Időnként érdemes megtörni a monotonitást: két-három dobbantás, majd megint egy. Aki letette a dobozt, az oldalt a földön helyezkedik el, nagyjából két átlóban (a dobozfal egyik és másik oldalától kezdve). A mondatok:

- A Szovjetunió szocialista társadalmi berendezkedést kényszerített azokra az országokra, ahonnan a Vörös Hadsereg űzte ki a náci megszállókat. Leereszkedett a vasfüggöny. (2 diák)
- Magyarországon felszámolták a politikai pártokat, bevezették az egypártrendszert. A párt ideológiája telepedett rá a gazdaságra, a kultúrára, a mindennapi életre. (2 diák)
- Üldözték a vallást, megváltoztatták a magyar címert, elvették nemzeti ünnepünket, március 15-ét. (1 diák)
- Felszámolták a magántulajdont, bevezették a tervgazdálkodást. (1 diák)
- 1956 előtt a magyar gazdaság mégis szinte összeomlott, rengeteg koncepció per folyt, akik ellenálltak, börtönre számíthattak. (1 diák)
- 1956. október 22-én az esti órákban a Budapesti Műszaki Egyetem fiataljai a Műegyetemen gyűlést tartottak, ahol követeléseiket 16 pontban fogalmazták meg. (1 diák)
- Az én nagymamám akkor várta anyukámat. Anyu születése után vitték a nagypapámat börtönbe. (1 diák)
- Apa mesélte, hogy a nagypapát munkatáborba vitték. Ellenállt a beszolgáltatásnak és nem lépett be a pártba se. (2 diák)
- Az én nagypapám nem engedte be az otthonába a párttitkárt. Lelőtték. (2 diák)
- János bácsit, a papa barátját, osztályidegennek nevezték, és nem fejezhette be az egyetemet. Miért? Mert az apjának vegyesboltja volt. (2 diák)

- A szomszéd néni azt mesélte, hogy Rákosi Mátyás születésnapjára az óvodásoknak rajzokat kellett készíteniük. Nagymamáék a munkahelyükön terítőkre hímezték a nevét. (2 diák)
- A nagyiék nagyon szegények voltak, húst amúgy sem lehetett kapni. Egy disznójuk volt, nem akarták az államnak adni. A szomszédnak is adtak belőle, aki cserébe feljelentette őket. (2 diák)

4. VETÍTÉS

A szabadságról egy-egy mondat hangzik el a gyerekektől, ezt előre felvesszük, így kivetíthetjük a kulcsszavakat.

Felvezetés Elvis dalához: A magyarországi megmozdulásoknak az egész világon híre ment.

Amerika legnagyobb csillagát, Elvis Presley-t is megrázták a forradalom eseményei. 1957-ben egy dallal hívta fel a figyelmet a magyar nép sorsára. Erről 50 évig hallgattak Magyarországon.

Elvis dala feliratozva: Peace in the valley (1:24)

A dal végén mindenki visszafut a doboz mögé

Folytatódnak a képek (1956-os felvételekből válogatás zenére), alatta a dal elhangzik prózában, magyarul:

**Fáradt vagyok és elcsigázott, / Magányosan utam végén járok,
Míg az Úr nem szólít magához. / Bár a reggel csupa fény,
De a lámpás mindig ég, / Mert az éj, mint tenger, oly sötét.
Béke vár a völgyben rám, / Örök béke nem soká,
Béke a völgyben, s az Úr vár rám. / Nincs több baj és szomorúság,
A fájdalom távol már, / Béke vár a völgyben rám, / Örök béke nem soká.**

5. DÖNTÉS

Hátulról ledöntik a falat. Egy pillanatra mozdulatlaná válnak. Fegyverropogás. Lassan leereszkednek a földre, nem kell eljátszaniuk, hogy gépfegyverrel eltalálják őket.

Buda Ferenc: Rend c. szövege hangzik el.

6. VÉGE

Gítárkísérettel, egy énekessel hangzik el a Himnusz.